Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto

26.4.2022

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta
MmV@eduskunta.fi

Asia: VNS 1/2022 vp; Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä asiantuntijalausunnon otsikossa mainittuun asiaan. Lausuntonaan sisäministeriö toteaa seuraavaa:

Valtioneuvoston ajankohtaisselonteko arvioi Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyksen aiheuttamia seurauksia Suomen toiminta- ja turvallisuusympäristöön sekä täydentää aiemmin annettuja turvallisuutta koskeneita selontekoja. Sisäministeriö on osallistunut selonteon valmisteluun. Lausunnossa keskitytään pyynnön mukaisesti erityisesti taloudellisiin vaikutuksiin ja varautumiseen.

Talouden vaikutukset sisäiseen turvallisuuteen

Hintojen nousu on jatkunut nopeana alkuvuonna ja inflaatio on noussut 4,6 prosenttiin helmikuussa 2022 jo ennen Venäjän hyökkäystä Ukrainaan. Inflaation vaikutukset hintojen nousuun ja sitä kautta elinkustannusten merkittävä kasvaminen voivat jatkossa ilmetä kansalaisten kasvavana tyytymättömyytenä sekä hankaloittaa jo ennestään taloudellisesti hankalassa tilanteessa olevien asemaa.
Tilanne voi kärjistää polarisaatiota entisestään ja on mahdollista, että tyytymättömyys purkautuu mielenosoituksina ja yleisenä häiriökäyttäytymisenä sekä vaikuttaa negatiivisesti väestön henkiseen kriisinkestävyyteen.

Taloudellisilla vaikutuksilla yhdessä muuttuneen turvallisuustilanteen kanssa on vaikutuksia myös sisäiseen turvallisuuteen. Pitkittynyt koronapandemia, Venäjän hyökkäys Ukrainaan, yleinen elinkustannusten nousu ja ostovoiman pienentyminen saattavat vaikuttaa negatiivisesti sekä sisäisen turvallisuuden tilaan että kansalaisten turvallisuuden tunteeseen. Taloudellisten vaikutusten seurauksia sisäiseen turvallisuuteen tulee ennaltaehkäistä ja vahvistaa kansalaisten luottamusta yhteiskuntaan.

Huoltovarmuus, EU:n pelastuspalvelumekanismi ja kansainvälinen yhteistyö

Suomen huoltovarmuusjärjestelmä on perustaltaan ja rakenteiltaan hyvin toimiva myös muuttuneessa toimintaympäristössä. Uudessa tilanteessa on kuitenkin arvioitava Suomen varautumisen kokonaistason riittävyyttä. Tavoitteena on, että vakavimmat poikkeusolot voidaan hoitaa kansallisin toimenpitein. Myös huoltovarmuuden kansainvälinen toimintaympäristö on muuttunut paitsi Venäjän hyökkäyssodan myös koronaviruspandemian myötä.

EU:n pelastuspalvelumekanismista on viime vuosina tullut yksi keskeisimmistä kriisivarautumisen ja kansainvälisen avunannon välineistä, jonka merkitys on korostunut koronapandemian ja nyt Ukrainan kriisin aikana. Pelastuspalvelumekanismin puitteissa on rakennettu EU:n yhteisiä varmuusvarastoja sekä vahvistettu kriisien ennaltaehkäisyä. Suomen kansainvälinen avunanto pelastuspalvelumekanismin kautta on myös merkittävä ja näkyvä keino osoittaa solidaarisuutta kriisitilanteissa.

Myös Pohjoismainen ja Suomen ja Ruotsin kahdenvälinen yhteistyö siviilivalmiuteen ja varautumiseen liittyen on tiivistynyt viime vuosina. Yhteistyö tuo synergiaetuja ja antaa paremman mahdollisuuden suunnitella, harjoitella ja olla valmiudessa erilaisia kriisitilanteita varten. Suomi on myös osallistunut aktiivisesti Naton siviilivalmius- ja resilienssitoimintaan kumppanuusyhteistyön alusta lähtien. Pelastuspalvelumekanismin kautta annettava apu ja varautuminen avun vastaanottamiseen tarvitsee riittävästi osaavaa henkilöstöä.

Kuntien varautuminen

Kunnilla ja hyvinvointialueilla on velvollisuus varautua ja kyetä jatkamaan toimintaansa kaikissa oloissa. Taloudellisen varautumisen lisäksi kunnilla on tärkeä rooli yleisesti varautumisessa. Akuutissa ohjeistuksessa on kiinnitetty erityistä huomiota muun muassa väestönsuojeluun.

Kuntien varautumisen tasossa on merkittävää vaihtelua kuntien välillä. Monen kunnan osalta voidaan sanoa, etteivät valmiussuunnitelmat ja etukäteen tehtävät varautumistoimenpiteet ole riittävällä tasolla. Pelastuslain (379/2011) mukaan pelastuslaitos voi tukea alueensa kuntien valmiussuunnittelua, jos niin sovitaan. Tätä tukemistehtävää pelastuslaitokset ovat hoitaneet vaihtelevasti. Vuoden 2023 alusta lähtien kuntien valmiussuunnitelun tukemisesta voidaan sopia hyvinvointialueen ja kuntien välillä. Jatkossa on kiinnitettävä huomiota siihen, että kunnat saavat riittävästi tukea valmiussuunnitteluunsa.

Väestönsuojelun järjestelyt edellyttävät sisäministeriön hallinnonalan ohella myös muiden tahojen, kuten hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden hallinnonalojen toimenpiteitä. Väestönsuojelusta vastaavien ja siihen osallistuvien viranomaisten ja muiden toimijoiden tehtäväjakoa ja varautumisjärjestelyiden koordinaatiota on myös tarve selkeyttää ja kehittää valmiussuunnittelua.

Rajaturvallisuus

Turvallisuusympäristön muutos edellyttää aiempaa korkeampaa valmiutta rajaturvallisuuden ja puolustusvalmiuden ylläpitämiseksi. Rajavartiolaitos harkitsee esteaitajärjestelmän rakentamista itärajan uhanalaisimmille alueille. Valmiusrakentaminen ja turvallisuusviranomaisten kriittisten toimintojen turvaaminen voi lisätä uusien maa-alueiden vuokraamista, vaihtamista tai hankintaa valtion käyttöön.

Kansliapäällikkö Kirsi Pimiä

Erityisasiantuntija Mikko Hiltunen